

Shalom Polin

8. GDAŃSKI FESTIWAL KULTURY ŻYDOWSKIEJ NA UNIWERSYTECIE GDAŃSKIM

W dniach 31 marca–2 kwietnia br. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Gdańskiego odbył się 8. Gdański Festiwal Kultury Żydowskiej „Shalom Polin”. Zorganizowane przez Akademickie Centrum Kultury UG „Alternator”, Dyskusyjny Klub Filmowy „Miłość Blondynki” i Uniwersytet Gdański wydarzenie miało na celu przybliżenie żydowskiej historii oraz kultury – zarówno tej tradycyjnej, ortodoksyjnej, jak i tej współczesnej. Goście festiwalu mogli obejrzeć docenione na innych festiwalach filmy dokumentalne i fabularne, porozmawiać z autorami nagradzanych książek, nauczyć się podstaw hebrajskiego i jidysz czy przyrządzić (i zjeść!) izraelski deser malabi

Od lewej: Sylwia Chutnik, Rafał Kowalski, Wanda Dittrich, Tomasz Pupacz, Ishbel Szatrawska

Fot. Milena Szabat

Profesor Arnold Kłonczyński

Fot. Zuzanna Litwinko

POSTPAMIĘĆ I KOBIETY W HISTORII

Tegoroczny festiwal otworzył prorektor ds. studentów i jakości kształcenia, **dr hab. Arnold Kłonczyński, prof. UG**, który zaprosił licznie zgromadzonych widzów na seans dokumentu *Ukos światła* w reżyserii Wojciecha Szumowskiego (2021). Po filmie odbyła się rozmowa online z bohaterem produkcji, kajakarzem górskim i olim-

pjczykiem, **Dariuszem Popielą**, którą poprowadził kierownik Zakładu Filmu i Mediów UG, **dr Piotr Kurpiewski**. Popiela jest współzałożycielem Fundacji Centrum, w ramach której realizuje projekt „Ludzie, nie liczby”, przywracający pamięć o pomordowanej podczas II wojny światowej społeczności żydowskiej z południowej Polski. Olimpijczyk opowiedział o reakcjach, z jakimi spotyka się podczas prac nad odrestaurowywaniem

żydowskich macew i cmentarza żydowskiego w Nowym Sączu, a także o roli państwa w edukacji historycznej. Dyskusja z Popielą wpisuje się w motyw pamięci/postpamięci, który powracał wielokrotnie przy okazji spotkań autorskich i seansów filmowych na tegorocznym Shalom Polin. Jak mówi kurator festiwalu i producent wykonawczy, **Tomasz Pupacz** z ACK „Alternator”: – *Jednym z kluczowych motywów 8. Shalom Polin*

Dariusz Popiela.
Rozmowa po seansie
filmu *Ukos światła*

Fot. Zuzanna Litwinko

Doktor Piotr Kurpiewski

Fot. Zuzanna Litwinko

jest motyw postpamięci, przywracania pamięci o żydowskich obywatelach i miejscach, które zniknęły podczas II wojny światowej. Bohaterowie Shalom Polin: pisarze, twórcy filmowi, sportowcy – wszyscy oni własnym językiem, czy też językiem sztuki, mówią o tym, jak ważne jest pielęgnowanie pamięci o tych, których już z nami nie ma. Oni są, choć nienamacalnie, to historia wciąż nam o nich przypomina. Drugim moty-

wem wspólnym dla festiwalowych wydarzeń jest wizerunek kobiet Żydówek, tych historycznych, którym Sylwia Chutnik poświęciła publikację *Kwestia charakteru*, ale też tych współczesnych, których reprezentacją może być choćby tegoroczna gościni festiwalu, Miriam Synger, autorka głośnej książki *Jestem Żydówką*.

W motyw postpamięci można wpisać spotkanie z **Ishbel Szatrawską**, autorką nagrodzonego

tytułem Odkrycie Roku Empiku 2022 i nominowanego do Paszportów „Polityki” dramatu *Żywoł i śmierć pana Hersha Libkina z Sacramento w stanie Kalifornia*, który w marcu tego roku został przeniesiony na deski Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach przez Łukasza Kosa. Dramat opowiada historię Hersha – żydowskiego imigranta, który rozpoczyna aktorską karierę w Hollywood pod skrzydłami wytwórni MGM. Ishbel

Ishbel Szatrawska

Fot. Milena Szabat

Spotkanie z Miriam Synger

Fot. Milena Szabat

Maria „Ka” Kawska. Warsztaty języka jidysz

Fot. Milena Szabat

Szatrawska na co dzień zajmuje się pamięcią o Żydach zamieszkujących teren dawnej Galicji w Muzeum Żydowskim Galicja w Krakowie. W dramacie również chciała zająć się tematem pamięci jednostki. – *Hersh wiele rzeczy zapomina, wiele rzeczy pragnie zapamiętać, przypomnieć sobie. Walczy z retrospekcjami. To nurt postpamięciowy* – mówi pisarka.

Z obszaru niepamięci wydo był także swoich bohaterów inny twórca, **Rafał Kowalski**, z którym spotkaliśmy się drugiego dnia festiwalu. Kowalski – płoczanin, dyrektor Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku, reporter – swoją najnowszą książkę *Iluj. Genialny młodzieniec* poświęcił postaciom dwóch Żydów mieszkających w Płocku na przestrzeni dekad. *Iluj* to historia o dwóch genialnych mężczyznach: urodzonym w Płocku poecie jidysz, Zysze Landau, i pisarzu, cadyku Abrahamie Landau. Kowalski łączy ich losy, pielęgnowując pamięć o osobach połączonych nazwiskiem i genami, lecz nigdy niemających szansy się poznać.

O żydowskiej historii z kobiecej perspektywy mówiły przede wszystkim dwie autorki. Pierwsza z nich, **Sylvia Chutnik**, współredaktorka monografii *Kwestia charakteru. Bojowniczkę z getta*

warszawskiego (Wydawnictwo Czarne), opowiedziała o najnowszej publikacji poświęconej kobiecie walczącej w czasie II wojny światowej. Kobięce portrety sporządziło w niej piętnaście autorek: pisarek, naukowczyń i twórczyń. – *Jest to próba herstorycznego opowiedzenia historii* – mówi Chutnik. Goście Shalom Polin mieli okazję nie tylko zapoznać się z herstoryczną opowieścią o Holokauście Żydów, ale też dzięki uprzejmości Wydawnictwa Czarne mogli nabyć książkę przedpremierowo.

Drugą autorką była **Miriam Synger** – twórczyni na poły autobiograficznej powieści o codzienności Żydówki we współczesnej Polsce *Jestem Żydówką* (Wydawnictwo Znak). Autorka z niezwykłą szczerością na kartach książki zastanawia się nad tym, czy religia daje wolność. Czy bycie Żydówką w dzisiejszej Polsce to przekleństwo, czy może – przywilej? – *W książce mówię o feminizmie, ponieważ jest na niego miejsce w judaizmie, nawet tym ortodoksyjnym. Jest to istotna część mojego życia. Kobiety są równe mężczyznom i jest to dla mnie bardzo ważne* – opowiada Miriam Synger. Spotkanie z nią przyciągnęło tłumy zainteresowanych, którzy z niemalą ciekawością zadawali autorce pytania

dotyczące żydowskiej kultury, historii i codzienności.

DWA FILARY FESTIWALU

Jak zauważa dr hab. Arnold Kłoniczyński, prof. UG: – *Shalom Polin jest bardzo mocno osadzony w dwóch obszarach artystycznych: filmie i literaturze. Dialog tych dwóch dziedzin sztuki jest bardzo charakterystyczny dla tego festiwalu.* Także i w tym roku twórcy festiwalu przygotowali bogaty i wartościowy program filmowy. Na chętnych czekały seanse filmów dokumentalnych i fabularnych. Jednym z wyświetlanych tytułów był *Książę i dybuk* (reż. Elwira Niewiera, Piotr Rosołowski, 2017), dokument opowiadający o Michale Waszyńskim – Żydie, który wyemigrował do Włoch i stał się gwiazdą tamtejszego przemysłu filmowego, a także zasilił szereg włoskiej arystokracji. Wśród filmowych propozycji znalazła się też produkcja w reżyserii Jolanty Dylewskiej, zatytułowana *Marek Edelman... i była miłość w getcie*, będąca połączeniem zapisu rozmowy z Markiem Edelmanem i fabuł aktorskich, przedstawiających czułą stronę życia w getcie. Z kolei ostatniego dnia festiwalu widzowie obejrzeni dokument

Doktor Martyna Wielewska-Baka. Alfabet hebrajski

Wykład dr. Marka Suchara

Fot. Milena Szabat

Fot. Milena Szabat

Bianki Stigter z 2021 roku, pt. *Trzy minuty zawieszona w czasie*, który ukazuje próbę ponownego opowiedzenia historii Żydów z Nasielska przez amerykańskiego pisarza. Wieńczącym festiwal filmem był inspirowany prawdziwymi wydarzeniami komediomedialny *Nieortodoksyjnie* (reż. Eliran Malka, 2018) o procesie powstania pierwszej etnicznej partii politycznej w Izraelu.

ŻYDOWSKI JĘZYK I... PODNIĘBIENIE

Shalom Polin to jednak nie tylko spotkania z filmem i literaturą. Uczestnicy festiwalu mieli też możliwość zapoznania się z wykładami, warsztatami językowymi i kulinarnymi. Sobotni poranek rozpoczął się od przyrządzania malabi, czyli izraelskiego deseru na bazie mlecznego puddingu i różanej wody. Pod okiem **dr. Wojciecha Śledzia** (Towarzystwo Polsko-Izraelskie Wspólne Dziedzictwo-Moreshet Meshutefet) odwiedzający zapoznali się z recepturą malabi i skosztowali izraelskich pyszności. **Magister Maria „Ka” Kawaska** oraz **dr Martyna Wielewska-Baka** zaznają z podstawami języka jidysz i alfabetu hebrajskiego. Zaopatrzeni w notesy i długopisy

goście z zaangażowaniem notowali podawany materiał, a wykładowczyni odpowiadały na liczne pytania padające z widowni.

Ważnym elementem festiwalu są także wykłady. W tym roku udaliśmy się w podróż uliczkami małowniczej, jerozolimskiej dzielnicy Rehavia, która stanowi marzenie wielu Izraelczyków. **Doktor Marek Suchar** z Uniwersytetu SWPS poprowadził nas śladami znanych i wybitnych postaci zamieszkujących dzielnicę w ciągu minionych dziesięcioleci. Natomiast dr Martyna Wielewska-Baka spróbowała odpowiedzieć na pytanie, jak zmieniła się scena polityczna po listopadowych wyborach w Izraelu, i zastanawiała się, dlaczego w ostatnich miesiącach w Izraelu mówi się o kryzysie demokracji oraz narodzinach faszyzmu.

SUKCES 8. EDYCJI SHALOM POLIN

Tegoroczna edycja festiwalu cieszyła się sporą frekwencją: 14 wydarzeń zgromadziło przeszło 800 uczestników. Co więcej, każde spotkanie autorskie zaowocowało niezwykle zaangażowanymi dyskusjami, co pokazuje, jak ważną inicjatywą jest Gdański Festiwal Kultury Żydowskiej.

W tym miejscu należy wspomnieć o wsparciu, jakie festiwal otrzymuje od kilku lat. W tym roku festiwal Shalom Polin odbył się pod patronatem honorowym Jego Magnificencji Rektora UG, prof. dr. hab. Piotra Stepnowskiego, Prezydenta Miasta Gdańska, Aleksandry Dulciewicz, i Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Patronat medialny nad festiwalem objęli: portal Trojmiasto.pl, Gazeta Internetowa CDN, Radio MORS oraz „Gazeta Uniwersytecka. Pismo Społeczności Akademickiej Uniwersytetu Gdańskiego”. Partnerami wydarzenia byli: Ambasada Izraela w Polsce, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Fundacja „Kamera Dawida wjff.pl”, Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej, Fundacja „Tygodnika Powszechnego”, Gdańsk Miasto Literatury, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Wydawnictwo Czarne, Wydawnictwo Cyranka, Wydawnictwo Znak Koncept, Towarzystwo Polsko-Izraelskie Wspólne Dziedzictwo-Moreshet Meshutefet, Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku, Wydział Filologiczny UG, Wydział Historyczny UG, a także Dystrybutor Against Gravity.

Milena Szabat